OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Lainsäädäntöneuvos Mirja Salonen
Erityisasiantuntija Nea Koivu

Lausunto

3.3.2026

Eduskunnan lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisorangaistusta koskevan lainsäädännön muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 8/2026 vp)

1 Esityksen tausta ja keskeinen sisältö

Nuorisorangaistus on alle 18-vuotiaana rikoksensa tehneille tarkoitettu intensiivinen yhdyskuntaseuraamus, jonka sisältö voidaan sovittaa vastaamaan nuoren tarpeita. Nuorisorangaistuksessa nuori tapaa säännöllisesti viikoittain Rikosseuraamuslaitoksen valvojaa ja suorittaa erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia.

Nuorisorangaistuksesta säädettiin ensin kokeilulakina ja lopulta se otettiin pysyväksi osaksi Suomen rangaistusjärjestelmää vuonna 2005. Kokeilulain aikana nuorisorangaistustuomioita annettiin vuositasolla jopa yli sata. Vakinaistamisen jälkeen määrät alkoivat kuitenkin vähentyä, ja viime vuosina tuomioita on annettu vain noin 5–10 vuodessa. Syynä on arvioitu olevan muun muassa lainsäädännön epäselvyys, haasteet nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen liittyvän prosessin sujuvuudessa sekä viranomaiskäytännön muotoutuminen osin erilaiseksi kuin mitä lakia säädettäessä on tarkoitettu. Kokemukset nuorisorangaistuksesta ovat kuitenkin olleet myönteisiä.

Nuorisorangaistuksen pituus on voimassa olevan lain mukaan neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen. Esityksessä nuorisorangaistuksen enimmäiskesto ehdotetaan pidennettäväksi yhdestä vuodesta kahteen vuoteen, jotta nuorisorangaistus tulisi laajemmin harkittavaksi seuraamukseksi erityisesti ehdollisen vankeuden vaihtoehtona. Nuorisorangaistus tuomittaisiin edelleen alle 18-vuotiaana rikoksen tehneelle, jos sakkoa ei katsottaisi riittäväksi rangaistukseksi ja painavat syyt eivät vaatisi ehdotonta vankeutta tilanteissa, joissa ehdollinen vankeus valvontoineen ei olisi riittävä sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Esityksessä ehdotetaan, että nuorisorangaistus voitaisiin jatkossa tuomita myös sillä perusteella, että rikoksen vakavuus, tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisemmat rikokset puoltavat nuorisorangaistusta ja ehdollista vankeutta yksin on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena. Rangaistuksen määräämistä koskevaan sääntelyyn ehdotetaan

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

tehtäväksi myös joitakin nuorisorangaistuksen tuomitsemisen harkinnan ohjaamiseen liittyviä selkeyttäviä muutoksia.

Osana nuorten rikosprosessia Rikosseuraamuslaitos tekee jo nykyisin aina syyttäjän pyynnöstä seuraamusselvityksen. Nuorisorangaistuksen tarve ja soveltuminen on kuitenkin hyvin harvoin syyttäjän pyynnöissä nostettu esille yhtenä seuraamusvaihtoehtona. Sen sijaan usein selvitetään vain ehdollisen vankeuden ohessa tuomittavan valvonnan tarvetta. Tällainen valvonta on kuitenkin selvästi nuorisorangaistusta väljempää. Seuraamusselvityksen laatimista koskevia säännöksiä ehdotetaankin selkeytettäväksi siten, että jatkossa alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta epäillyn kohdalla Rikosseuraamuslaitoksen on arviossaan kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, onko rikoksesta epäilty nuorisorangaistukseen sisältyvän intensiivisemmän tuen tarpeessa.

Viranomaisyhteistyötä ja nuoren ohjaamista rikoksetonta elämää tukevan toiminnan pariin lisättäisiin seuraamusselvitysmenettelyssä. Lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi Rikosseuraamuslaitokselle velvollisuus tehdä muutokset seuraamusselvitykseen nuoren olosuhteiden muutosten johdosta. Tuomioistuinten tulisi myös jatkossa kiinnittää huomiota siihen, että ajantasainen seuraamusselvitys on käytettävissä tuomioistuinkäsittelyssä.

Nuorisorangaistuksen sisältöön lisättäisiin rikoksetonta elämää tukevaa toimintaa ja opiskeluun ohjaamista. Työelämään ja työn tekemiseen perehtyminen olisi edelleen osa nuorisorangaistusta, eikä siitä poikkeaminen olisi jatkossa voimassa olevan lain tavoin mahdollista. Seuraamukseen sisällytettäisiin myös mahdollisuus suorittaa osa rangaistuksesta osallistumalla päihde- ja riippuvuushoitoon tai -palveluun. Muutosten tavoitteena olisi parantaa nuoren edellytyksiä rikoksettomaan elämään täytäntöönpanon aikana ja sen jälkeen.

Nuorisorangaistus mahdollistaa jo nykyisellään nuoren henkilökohtaiset olosuhteet huomioivan joustavan ja tarkoituksenmukaisen täytäntöönpanon. Sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että kun nuorisorangaistuksesta on suoritettu kaksi kolmasosaa, mutta kuitenkin vähintään neljä kuukautta ja on käynyt ilmeiseksi, että tuomitun elämänolosuhteet ovat vakiintuneet eikä tuomitulla ole merkittävää rikokseen syyllistymisen riskiä, voidaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia valvontatapaamisia ja tilaisuuksia vähentää. Vastaavasti intensiivisyyttä olisi mahdollista lisätä tarpeen mukaan, jos nuoren elämäntilanne sitä vaatisi. Muutosten tarkoituksena olisi edistää nuorisorangaistuksen tehokasta täytäntöönpanoa ja yhdenmukaistaa täytäntöönpanokäytäntöjä. Nuorisorangaistuksen enimmäiskeston merkittävän pidentämisen vuoksi tarkoituksena olisi myös lisätä nuorisorangaistuksen joustavuutta erityisesti pitkissä nuorisorangaistuksissa.

2 Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on lisätä hallitusohjelman mukaisesti nuorisorangaistuksen käyttöä ja kehittää rangaistusta siten, että teon vakavuus korostuu nykyistä paremmin. Ehdotuksilla pyritään vaikuttamaan siihen, että nuorten rikollisuuden taustalla vaikuttavat tekijät tunnistettaisiin riittävän varhaisessa vaiheessa ja tilanteeseen puututtaisiin riittävän vaikuttavalla ja intensiivisellä interventiolla. Tavoitteena on nuorten rikoskierteen katkaisemisen avulla välttää syrjäytymistä ja mahdollisesti myöhemmässä

vaiheessa ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitseminen. Esitettävillä muutoksilla tavoitellaan nuorisorangaistuksen käytön lisääntymistä noin 100–150 tuomioon vuodessa.

Lisäksi esitykseen sisältyvällä sääntelyllä (2. lakiehdotuksen 5 c ja 8 §) vastattaisiin Euroopan komission 16.11.2023 Suomea vastaan aloittamaan rikkomusmenettelyyn (INFR(2023)2126), jossa se on katsonut, että Suomi ei ole pannut asianmukaisesti täytäntöön ns. lapsidirektiivin (EU direktiivi rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä (2016/800)) mukaista velvoitetta, joka koskee lapsen oikeutta yksilölliseen arviointiin ja erityisesti velvollisuutta pitää lapsen yksilöllinen arviointi ajan tasalla koko menettelyn ajan.

3 Esityksen vaikutukset

Nuorisorangaistuksen enimmäiskeston pidentäminen yhdestä vuodesta kahteen vuoteen ankaroittaisi 15–17-vuotiaana rikoksen tehneiden osalta rangaistusjärjestelmää. Osa tuomituista nuorisorangaistuksista voi tulla muunnettavaksi toiseksi rangaistukseksi, jopa ehdottomaksi vankeudeksi, jos nuori rikkoo seuraamukseen liittyviä ehtoja.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano vaatii enemmän työpanosta kuin esimerkiksi nuorille paljon tuomittava ehdollisen vankeuden valvonta, koska seuraamus on intensiivisempi. Lisäksi nuorisorangaistuksen enimmäispituuden kasvattaminen johtaisi mahdollisesti keskirangaistuksen pidentymiseen, joka veisi vastaavalla tavalla henkilöstöresursseja rangaistuksen täytäntöönpanossa aikaisempaa enemmän. Esityksessä on arvioitu muutoksista aiheutuvan Rikosseuraamuslaitokselle 11 henkilötyövuoden lisäresurssitarve. Yhteensä esityksestä aiheutuva henkilötyövuosikustannus olisi 744 150 euroa vuodessa. Tämän lisäksi rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvät Rikosseuraamuslaitoksen matkakulut lisääntyisivät 33 063 eurolla vuodessa. Seuraamusselvitysmenettelyyn ehdotettavien muutosten arvioidaan puolestaan aiheuttavan 14 900 euron lisäkulun Rikosseuraamuslaitokselle vuodessa.

Yhteenlaskettuna Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuisi siten vuosittaisia lisäkustannuksia 792 113 euroa. Kustannukset tulisivat kumuloitumaan asteittain lakien voimaantulosta siten, että kustannusten arvioidaan toteutuvan täysimääräisinä kolmantena vuonna lakien voimaantulosta, eli tavoitellun voimaantuloajankohdan perusteella vuonna 2029. Arvioidut määrärahatarpeet rahoitetaan valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvion mukaisista määrärahoista.

Nuorisorangaistukseen voisi jatkossa sisältyä enintään 30 tuntia päihde- ja riippuvuushoitoa tai -palvelua. Kysymys olisi lähtökohtaisesti tavanomaisista hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, jotka voisivat olla tarjolla olevien mahdollisuuksien mukaan liitettävissä osaksi seuraamusta. Esityksen lähtökohtana on, että hyvinvointialueille ei synny esitettyjen lainsäädäntömuutosten johdosta lisäkustannuksia. Muutosten johdosta nykyistä useammalle nuorelle kuitenkin määrättäisiin nuorisorangaistus ja nuoria myös ohjattaisiin palvelujen piiriin aiempaa tehokkaammin.

4 Asian valmistelu

Lakiesitystä on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä. Työryhmässä oli edustajat oikeusministeriön lisäksi sisäministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Poliisihallituksesta, Syyttäjälaitoksesta, tuomioistuinlaitoksesta, Suomen Asianajajajista sekä Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista. Työryhmämietintö oli yksimielinen. (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:54 https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-481-7).

Työryhmämietintö oli lausuntokierroksella 22.10.- 3.12.2025. Lausunnoista on julkaistu tiivistelmä (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2026:11 https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-435-0). Hallituksen esitys on jatkovalmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä lausuntokierroksella annettujen lausuntojen ja lainsäädännön arviointineuvoston lausunnon pohjalta.

5 Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027. Lakien täytäntöönpanon vaatimien toimien vuoksi lait voivat kuitenkin tulla voimaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.